

การศึกษารูปแบบบ้านชนบทในภาคอีสาน กรณีศึกษา ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

อริญญา รัตนฐานุ

นักศึกษาบัณฑิตศึกษา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

pannjilo98@gmail.com

ยิ่งสวัสดิ์ ไชยะกุล

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งที่เป็นอาคารพักอาศัย อาคารทางศาสนา ล้วนเกิดขึ้นจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพสังคม และประเพณีความเชื่อของคนในยุค ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่สามารถบอกถึงความเป็นมาและสภาพวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคนในอดีต ซึ่งศิลปะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “ภาคอีสาน” มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นของตนเองที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ ในประเทศ และได้มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของตนเองอย่างเด่นชัด ทั้งทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี สถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารทางพุทธศาสนา และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น ที่พักอาศัยของชาวอีสาน

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะสภาพแวดล้อมของบ้านชนบทภาคอีสานและเก็บข้อมูลพื้นฐานทางรูปแบบบ้านชนบทอีสาน ในพื้นที่กรณีศึกษา ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พบว่ามีเรือนพักอาศัยที่ยังคงมีแบบแผนการก่อสร้างมาจากในอดีตหลงเหลืออยู่บ้างเล็กน้อย แต่ในปัจจุบันเรือนพักอาศัยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยใหม่จากการรับวัฒนธรรมของหลายภูมิภาคเข้ามา ทำให้สภาพบ้านเรือนชนบทอีสานในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านรูปแบบอาคาร วัสดุ และค่านิยมของเจ้าของบ้านที่ทำให้รูปแบบการใช้งานของอาคารเปลี่ยนแปลงจากอดีต เกิดเป็นสิ่งก่อสร้างที่อำนวยความสะดวกสบายต่อผู้อยู่อาศัยและผู้ใช้งานที่แตกต่างกัน และพบว่าในพื้นที่ศึกษามีลักษณะชุมชนที่มีการพัฒนารูปแบบที่พักอาศัยตามยุคสมัยมาโดยตลอด พบเห็นได้จากรูปแบบบ้านส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนต่อเติมวัสดุใหม่และเพิ่มพื้นที่ใช้งาน อีกทั้งในปัจจุบันเริ่มพบเห็นการก่อสร้างบ้านปูนสมัยใหม่มากขึ้น และพบบ้านไม้ดั้งเดิมเพียงไม่กี่หลังในชุมชน

คำสำคัญ : บ้านชนบทอีสาน รูปแบบอาคาร ลักษณะทางกายภาพ

The Study of the northeastern (Isan) rural houses

A case study of Nong Son sub-district, Chiang Yuen district, Maha Sarakham

Aranyar Rattanathanu

Graduate student

Faculty of Architecture, Khon Kaen University

pannjilo98@gmail.com

Yingsawad Chaiyakul

Faculty of Architecture, Khon Kaen University

Abstract

Architecture in the past even though it is a residential building religious buildings All arise from the way of life, culture, social conditions and traditions, and beliefs of the people in the era. which creates value and local identity that can indicate the history and lifestyle of people in the past Art in the Northeast Or what people generally call the "Northeastern Region" have their own local identity that is different from other regions in the country and has accumulated their distinctive arts and culture Both in terms of tradition, tradition, architecture that is a Buddhist building. and other buildings such as Isaan dwellings.

The objectives of this research are to study the physical characteristics of the houses and the environment of rural houses in the Northeastern region and explore basic data collection on rural house styles in the Northeastern region The scope of the case study area was Nong Son Sub-district, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province. This area revealed the presence of a few remaining houses with construction patterns from the past. However, nowadays the houses have begun to change according to modern times from the adopted cultures of many regions, as a result, the present condition of Isan rural houses has changed in terms of building styles, materials, and the values of homeowners causing the style of building to change from the past. resulting in a building that is convenient for different residents and users. It was found that in the study area, a community had developed residences according to the era all the time. It can be observed from the most common type of accommodation that has been modified to add new materials and increase usable space. In addition, more and more modern cement houses have begun to be seen. And only a few original wooden houses were found in the community.

Keywords: Northeastern (Isan) rural houses, Building styles, Physical characteristics

บทนำ

ภาคอีสานมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง ประชากรส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านเป็นชุมชน ล้อมรอบไปด้วยที่ลุ่มต่ำที่ใช้เป็นแหล่งเพาะปลูกและการกักเก็บน้ำ เนื่องจากภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่ต้องต่อสู้กับความขาดแคลนน้ำในฤดูแห้งแล้ง การที่จะต้องกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคจึงเป็นเรื่องสำคัญจึงได้มีการขุดคูน้ำรอบพื้นที่ชุมชน ด้วยเหตุนี้รูปแบบชุมชนในภาคอีสานจึงมีลักษณะเป็นกระจุกรวมกันอยู่อย่างหนาแน่น ในอดีตเส้นทางการคมนาคมยังไม่มีทั่วถึง ประชากรจึงนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้เส้นทางรถไฟสายหลัก แต่ในปัจจุบันเส้นทางการคมนาคมหรือถนนหนทางเชื่อมโยงกันได้หมด รถยนต์สามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย ประชากรจึงมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแนวรถยนต์ ในอดีตชุมชนอีสานจะมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในระแวกเดียวกันกับเครือญาติ ไม่มีการสร้างรั้วกันบ้านเรือนแต่ละหลังอย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่การไปมาหาสู่กัน แต่ในปัจจุบันได้มีการสร้างรั้วกันแบ่งขอบเขตของตัวบ้านไว้อย่างชัดเจน เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของบ้านและพบว่าปัจจุบันสภาพแวดล้อมบริเวณตัวบ้านในขอบเขตรั้วได้มีการใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชสวนและไม่ประดับ

เรือนในภาคอีสานมีพัฒนาการ 3 ช่วงก่อนที่จะเข้าสู่เรือนแบบที่นิยมในปัจจุบัน (นพตล ตั้งสกุล, 2556) คือ 1) เรือนอีสานแบบดั้งเดิม (เรือนแบบประเพณี) เป็นเรือนพื้นถิ่นแบบดั้งเดิมที่มีการก่อสร้างตามแบบแผนที่เกิดจากคติความเชื่อของคนในอดีต ซึ่งในปัจจุบันสามารถพบเห็นได้น้อยมาก 2) เรือนอีสานดั้งเดิมดัดแปลง เป็นเรือนที่มีการก่อสร้างและใช้วัสดุที่แข็งแรงคงทน มีการพัฒนามาจากเรือนพื้นถิ่นแบบประเพณีจึงมีแบบแผนการก่อสร้างที่คล้ายคลึงกัน แต่จะเริ่มมีการกันห้องแบ่งพื้นที่ชัดเจนมากขึ้น และ 3) เรือนอีสานประยุกต์ เมื่อวัสดุสมัยใหม่เริ่มเข้ามามีบทบาทในชุมชนมากขึ้น ลักษณะทางกายภาพของตัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ การใช้วัสดุหลังคาที่จากอดีตเป็นเพียงการใช้วัสดุตามธรรมชาติ แต่ในระยะนี้มีการใช้สังกะสีมุงหลังคาแทน และปรับความลาดชันของหลังคาลงมา ซึ่งในปัจจุบันเรือนชนบทในภาคอีสานยังคงมีการพัฒนาต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน

ในพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เป็นตำบลที่มีลักษณะสภาพภูมิอากาศเป็นที่ราบลุ่มเป็นส่วนใหญ่และมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีครัวเรือนทั้งหมด 5,169 ครัวเรือน ซึ่งแต่ละหลังมีขนาดพื้นที่ รูปแบบและการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่แตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สุดในตำบลหนองซอน รวมจำนวนครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 1,007 ครัวเรือน และเป็นพื้นที่ที่เป็นต้นกำเนิดของตำบลหนองซอนเช่นกัน ปัจจุบันนี้ในพื้นที่ศึกษาไม่พบเห็นบ้านชนบทอีสานที่คงความเป็นอีสานโบราณแบบดั้งเดิมหรือเรือนประเพณีแล้ว ดังนั้นด้วยข้อจำกัดทางด้านยุคสมัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่พักอาศัย การศึกษาจึงเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพของบ้านชนบทในภาคอีสานและสภาพแวดล้อมของบ้านชนบทในภาคอีสาน เพื่อสำรวจการเก็บข้อมูลพื้นฐานทางรูปแบบบ้านชนบทในภาคอีสานที่ยังหลงเหลือน้อยจนเข้าข่ายเป็นสิ่งหายากและบ้านชนบทอีสานแบบสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน และความแตกต่างของวัสดุของอาคาร ได้แก่ วัสดุดั้งเดิม วัสดุที่ผสมผสานระหว่างวัสดุดั้งเดิมและวัสดุสมัยใหม่ และวัสดุสมัยใหม่ โดยได้กำหนดกรณีศึกษาเป็นบ้านชนบทอีสาน 3 รูปแบบ คือ บ้านไม้ชนบทที่ไม่มีการต่อเติม (เรือนอีสานประยุกต์) บ้านไม้ชนบทที่มีการต่อเติม (เรือนอีสานร่วมสมัย หรือ บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้) และบ้านสมัยใหม่ (บ้านปูน) ตามลำดับ ในขอบเขตของพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาเฉพาะบ้านหนองซอน หมู่ 1/2/3/5 บ้านหนองเม็ก หมู่ 4 บ้านกลางใหญ่ หมู่ 7 บ้านกลางน้อย หมู่ 11 บ้านราษฎร์พัฒนา หมู่ 12 บ้านอุดมสุข หมู่ 15 และบ้านหนองม่วงพัฒนาหมู่ 16 อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เนื่องจากพื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นพื้นที่ชุมชนที่ตั้งอยู่รวมกันเป็นกระจุกขนาดใหญ่ที่สุดในตำบลหนองซอน และเป็นพื้นที่ที่เป็นต้นกำเนิดของตำบลหนองซอน

วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของบ้านชนบทในภาคอีสาน
2. เพื่อสำรวจการเก็บข้อมูลพื้นฐานทางรูปแบบบ้านชนบท ในขอบเขตพื้นที่ ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน

จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการ

การศึกษาจะเน้นศึกษาลักษณะทางกายภาพ รูปแบบ วัสดุ และองค์ประกอบต่างๆของตัวอาคารโดยการลงสำรวจภาคสนามด้วยวิธีการขับรถสำรวจกับผู้ช่วยตามเส้นทางแผนที่ของชุมชน โดยได้เข้าสำรวจที่ละหมู่บ้านครบทั้งหมด 10 หมู่ และสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานกับคนในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ อายุเรือน สภาพแวดล้อมในอดีตของพื้นที่ การอยู่อาศัยของคนในพื้นที่ และสำรวจรูปแบบบ้านที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวิถีชีวิตและการอยู่อาศัยในอดีต โดยการศึกษาได้กำหนดรูปแบบของที่พักอาศัยโดยจำแนกตามวัสดุและรูปแบบของตัวอาคารเป็นหลัก ได้แก่เรือนอีสานประยุกต์หรือบ้านไม้ จำแนกตามเกณฑ์ดังนี้ 1) โครงสร้างเป็นไม้จริงทั้งหลัง 2) รูปทรงสี่เหลี่ยม 3) ยกใต้ถุนสูง และ 4) หลังคาทรงจั่ว บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน จำแนกตามเกณฑ์ดังนี้ 1) วัสดุอาคารที่ผสมผสานระหว่างไม้กับคอนกรีต 2) ชั้นบนเป็นไม้สภาพเก่าและฐานรากเป็นปูน และ 3) วัสดุไม้และคอนกรีตเกิดจากการก่อสร้างที่ต่างยุคสมัยกัน และบ้านปูนหรือบ้านสมัยใหม่ จำแนกตามเกณฑ์ดังนี้ 1) วัสดุอาคารเป็นคอนกรีตทั้งหลัง 2) ยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 50-80 เซนติเมตร 3) โครงสร้างอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก และ 4) หลังคาทรงจั่วมีมุกยื่น จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์การใช้งานพื้นที่ภายใน รูปแบบวัสดุ และการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบบ้านจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

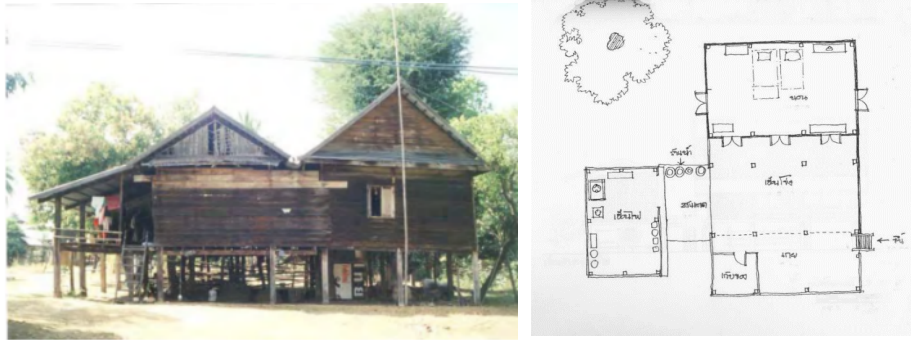
เรือนอีสานดั้งเดิมในอดีตสู่เรือนอีสานในปัจจุบัน

เรือนอีสานดั้งเดิมหรือเรือนแบบประเพณีในอดีตเป็นเรือนอีสานที่มีแบบแผนการก่อสร้างที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและคติความเชื่อของคนในสมัยนั้น ลักษณะทางกายภาพของตัวเรือนจึงเป็นเรือนแบบชั่วคราว คือเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายและไม่ได้แข็งแรงทนทานมากนัก มีหลังคาทรงจั่วมุงด้วยแฝกหรือหญ้าคา จึงทำให้หลังคามีรูปแบบที่สูงและลาดชันมากเนื่องจากต้องการให้น้ำฝนบนหลังคามีการระบายออกได้อย่างรวดเร็ว ส่วนฝาเรือนมักจะทำจากไม้ไผ่สานขัดแตะหรือเป็นฝาแถบตอคือการนำใบงูหรือใบชาตมาประกบกับไม้ไผ่สานกันเป็นตารางสี่เหลี่ยมโปร่งๆ ภายในตัวเรือนมีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน และเชื่อมถึงกันทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น พื้นที่นั่งนอน พื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่ครัว การวางตำแหน่งของทุกพื้นที่ล้วนแล้วแต่มาจากความเชื่อและแบบแผนประเพณีของผู้อยู่อาศัยในสมัยนั้น ดังภาพที่ 1 และ 2 ในปัจจุบันพบเห็นได้ยากเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบและวัสดุใหม่

ภาพที่ 1 เรือนอีสานดั้งเดิมหรือเรือนแบบประเพณี

ที่มา : Keyes, C. F. 1966, 1326. และ เสนอ นิลเดช, 2562.

ภาพที่ 2 เรือนโข่ง หรือเรือนอีสานดั้งเดิมที่ถูกดัดแปลง
ที่มา : สกลชัย บุญปัญญา, 2548.

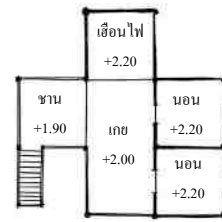
ผลการศึกษา

การวิเคราะห์และเปรียบเทียบในการศึกษานี้ ใช้ตัวอย่างจากอาคารในงานเทศกาลไหมจังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2565 ณ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเรือนอีสานดั้งเดิมเป็นเรือนประเภทที่สามารถพบเห็นได้น้อยมากในบริเวณพื้นที่ศึกษา ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวและช่วงเวลาเก็บข้อมูลที่มีจำกัดจึงเล็งเห็นว่าสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและสำรวจเรือนตัวอย่างทั้งหมด 26 หลัง มาวิเคราะห์กับข้อมูลทางด้านรูปแบบอาคาร การใช้งาน และวัสดุ ที่ได้ศึกษาในพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

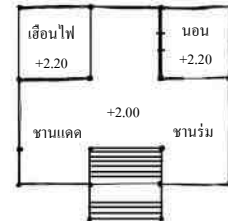
ในงานเทศกาลไหมจังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2565 ณ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ได้มีการนำเรือนอีสานดั้งเดิมมาจัดแสดงจำนวน 26 หลัง โดยใช้วัสดุอาคารเป็นไม้เนื้อแข็ง หลังคาทรงจั่ว ยกใต้ถุนสูง มีลักษณะการใช้งานพื้นที่แบบเปิดโล่งเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะตำแหน่งการวางของพื้นที่แต่ละหลังจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน คือแต่ละพื้นที่จะมีการยกพื้นสูงเล็กน้อยตามลำดับพื้นที่ส่วนตัว โดยพื้นที่ชานหรือพื้นที่สาธารณะจะอยู่นอกสุดของตัวเรือนและจะยกพื้นสูงเข้าไปสู่ในตัวเรือนคือพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่นอน โดยทุกหลังจะมีพื้นที่ใช้งานหลักอยู่ทั้งหมด 4 ส่วน คือ เรือนนอน ใต้ถุน เรือนไฟ และชาน พื้นที่ห้องนอนของเรือนส่วนใหญ่จะมีการกั้นผนังห้องและบางหลังอาจมีห้องนอนมากกว่า 1 ห้อง โดยเรือนแต่ละหลังจะมีการจัดวางตำแหน่งเรือนนอนและเรือนไฟให้สัมพันธ์กับพื้นที่ชานแตกต่างกัน โดยบางหลังเรือนไฟจะอยู่ในตำแหน่งข้างเรือนนอน และบางหลังเรือนไฟจะอยู่ในตำแหน่งยื่นออกจากตัวเรือนใหญ่ ดังภาพที่ 3-5 ตัวอย่างเรือนอีสานดั้งเดิมจำนวน 3 หลัง

ภาพที่ 3 เรือนไทย อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 4 เือนไท่ซ่าสูง อำเภอลำปาง จังหวัดขอนแก่น

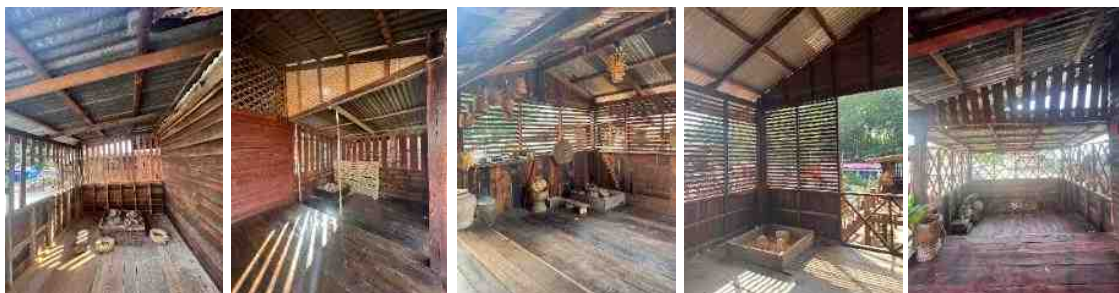

ภาพที่ 5 เือนขอนแก่นศรีบริรักษ์ อำเภอลำปาง จังหวัดขอนแก่น

รูปแบบของเรือนไฟที่พบจะเป็นลักษณะการกั้นผนังทั้ง 4 ด้านและใช้หลังคาแยกออกจากเรือนนอน เรือนไฟในลักษณะนี้จะมีระดับพื้นที่อยู่ระดับเดียวกับเรือนนอน ดังภาพที่ 6 และลักษณะผนังของเรือนไฟที่พบอีกรูปแบบหนึ่งจะเป็นการใช้ไม้ตีเป็นระแนงโปร่งและอาศัยอยู่ในชายคาเดียวกับเรือนนอนหรือใช้ไม้กระดานตีซ้อนเกร็ดบางส่วนเพื่อระบายกลิ่นควันและระบายอากาศ คร่าวไฟในลักษณะนี้จะมีการลดระดับพื้นลงจากเรือนนอนประมาณ 20 เซนติเมตร ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 6 เรือนอีสานดั้งเดิมที่มีลักษณะของเรือนไฟแบบกั้นผนังและใช้หลังคาแยกจากตัวเรือนนอน

ภาพที่ 7 เรือนอีสานดั้งเดิมที่มีลักษณะผนังของเรือนไฟเป็นระแนงไม้โปร่งและใช้หลังคาเดียวกับเรือนนอน

การสำรวจที่อยู่อาศัยในพื้นที่กรณีศึกษา

ในพื้นที่สำรวจประกอบไปด้วยบ้านอีสานที่เกิดจากการก่อสร้าง 3 ยุคสมัย แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) บ้านอีสานประยุกต์คือบ้านอีสานที่ถูกลดทอนทางด้านรูปทรงอาคารและตัดแปลงวัสดุมาจากเรือนอีสานแบบประเพณีดั้งเดิม อายุของตัวบ้านที่พบในชุมชนจะอยู่ประมาณ 80-100 ปี 2) บ้านอีสานร่วมสมัยคือบ้านอีสานที่มีการก่อสร้างต่างยุคสมัยกันโดยการนำวัสดุสมัยใหม่ต่อเติมเข้ากับวัสดุเดิมของตัวอาคารที่มีการก่อสร้างจากในอดีต อายุของตัวบ้านที่พบในชุมชนจะอยู่ประมาณ 50-80 ปี 3) บ้านอีสานสมัยใหม่เป็นกลุ่มบ้านเรือนที่ปรากฏในภาคอีสานราวพุทธศักราช 2500 เป็นต้นมา (ธนิศร์ เสถียรนาม, 2559) เป็นการผสมผสานของรูปแบบสถาปัตยกรรมในหลายๆ ภูมิภาค และวัฒนธรรมของต่างประเทศที่แทรกซึมเข้ามาในประเทศไทย อายุของตัวบ้านที่พบในชุมชนจะอยู่ประมาณ 20-30 ปี

ขั้นตอนการสำรวจภาคสนามเพื่อจำแนกประเภทของบ้านในพื้นที่ศึกษา ดังภาพที่ 12 ได้ทำการลงพื้นที่กับ ผู้ช่วยโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยการขับรถตามเส้นทางแผนที่ของชุมชน และได้เข้าสำรวจที่ละหมู่บ้านครบทั้งหมด 10 หมู่ที่ทำการศึกษา สังเกตสภาพแวดล้อมในบริเวณชุมชนและมีการบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพและบันทึกวิดีโอ ใช้เวลาในการสำรวจและเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 สัปดาห์ ณ วันที่ 1-14 กรกฎาคม 2565 โดยประมาณ

รูปแบบบ้านไม้ (เรือนอีสานประยุกต์) ที่พบในชุมชน

เป็นรูปแบบบ้านที่พบเพียงไม่กี่หลังในชุมชน มีสัดส่วนร้อยละ 4.86 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ ส่วนใหญ่ที่พบจะตั้งอยู่บริเวณซอยเล็กๆตามหมู่บ้าน ลักษณะเด่นชัดคือการยกใต้ถุนสูง ไม่มีฝ้าเพดาน โครงสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง อายุของตัวอาคารที่พบจะมีอายุอยู่ช่วงประมาณ 80-100 ปี ผู้ที่อาศัยส่วนใหญ่จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ของตระกูลหรือทำอะไรทำนาของตนเองอยู่ที่บ้าน พื้นที่ใช้งานภายในจะเป็นลักษณะพื้นที่โล่ง ไม่มีผนังกันห้องอย่างชัดเจน โดยผู้อาศัยจะใช้วิธีการแบ่งพื้นที่ใช้งานแบบเรียบง่ายโดยการนำตู้เสื้อผ้าหรือเฟอร์นิเจอร์ใช้งานมาวางแบ่งพื้นที่ ลักษณะของเสาบ้านจะปรับเปลี่ยนมาใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปหรือตอม่อคอนกรีตฝังลงดินแทนการใช้เสาไม้จากในอดีตเพื่อป้องกันการชำรุดทรุดโทรมของโครงสร้างอาคาร ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 รูปแบบบ้านไม้ที่พบในชุมชน

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงสำรวจภาคสนาม

รูปแบบบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนที่พบในชุมชน

เป็นรูปแบบบ้านที่พบมากที่สุดในพื้นที่ศึกษา จากการสำรวจในพื้นที่ศึกษาพบว่ารูปแบบของบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนที่มีการต่อเติมเพียงชั้นล่าง คือบ้านที่ก่อสร้างวัสดุไม้และคอนกรีตต่างยุคสมัยกัน (ร่วมสมัย) พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 70.83 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ ดังภาพที่ 9 และบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนที่สร้างขึ้นใหม่ทั้งหลังคือบ้านที่ก่อสร้างวัสดุไม้และคอนกรีตในยุคสมัยเดียวกัน (สมัยใหม่) พบว่ามีสัดส่วนร้อยละ 1.13 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ ดังภาพที่ 10 ความแตกต่างของบ้านทั้ง 2 รูปแบบนี้คือ การใช้งานของพื้นที่ชั้น 2 ซึ่งในปัจจุบันบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนลักษณะแรกจะไม่นิยมใช้งานพื้นที่ชั้น 2 เนื่องจากสภาพที่ทรุดโทรม

และวัสดุอาคารที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ทำให้พื้นที่ชั้น 2 ถูกทิ้งร้างไว้ไม่ได้รับการดูแล กลับกันบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนลักษณะที่สองจะพบว่ามีการใช้งานพื้นที่ชั้น 2 อย่างเป็นทางการเนื่องจากเป็นการก่อสร้างบ้านสมัยใหม่ที่ได้นำมาใช้งานทั้งชั้น 1 และชั้น 2 จึงทำให้สภาพการใช้งานและวัสดุอาคารเอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 9 บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนลักษณะแรก (ต่อเติมใต้ถุน)

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงสำรวจภาคสนาม

ภาพที่ 10 บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนลักษณะที่สอง (สร้างใหม่)

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงสำรวจภาคสนาม

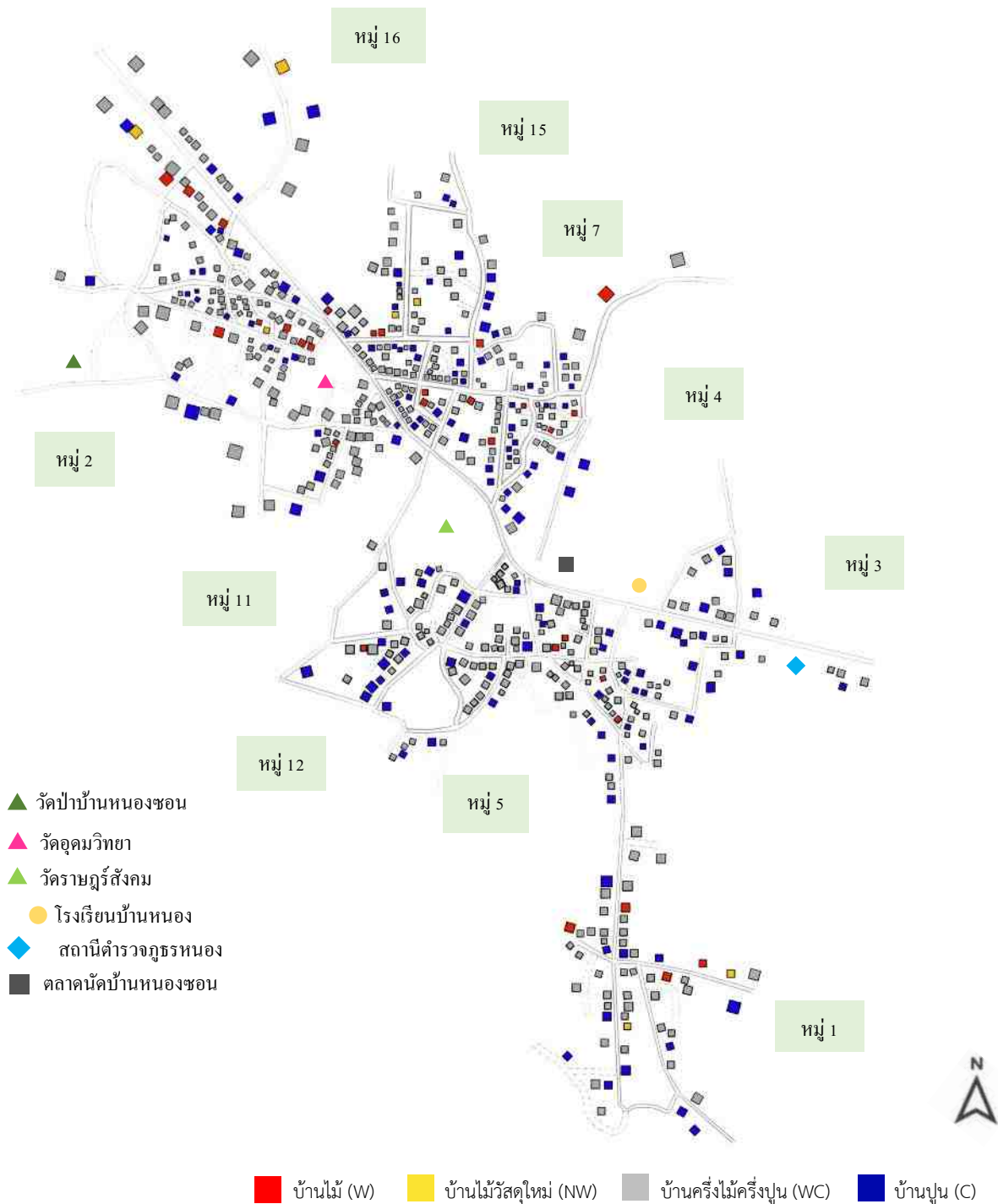
รูปแบบบ้านสมัยใหม่ที่พบในชุมชน

จากการสำรวจพบว่ามีจำนวนมากรองลงมาจากบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน มีสัดส่วนร้อยละ 23.18 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ ลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ เป็นบ้านเดี่ยวสองชั้นที่เป็นวัสดุคอนกรีตทั้งหลังมีการยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 50-80 เซนติเมตร โครงสร้างแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงจั่วมีมุกยื่น วัสดุหลังคาเป็นกระเบื้อง และตัวอาคารมีหลากหลายสีตามความชอบของเจ้าของบ้าน ประตูทางเข้าบ้านมีตั้งแต่ 2 ประตูขึ้นไป ซึ่งแต่ละประตูวางอยู่คนละทิศทาง อีกทั้งยังมีวัสดุตกแต่งที่สวยงาม เช่น หินขัด กระเบื้องปูพื้น เป็นต้น มีพื้นที่ใช้งานที่หลากหลายลักษณะ เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องเก็บของ ห้องพระ ห้องทานข้าว เป็นต้น และมีเส้นทางสัญจรภายในตัวบ้านที่ซับซ้อนบริเวณรอบตัวบ้านมีการกันรั้วบ้านแบบถาวรอย่างชัดเจน ดังภาพที่ 11 ในปัจจุบันเริ่มพบเห็นการก่อสร้างบ้านปูนสมัยใหม่เพิ่มขึ้นในชุมชน มีทั้งบ้านปูนที่เป็นลักษณะบ้านเดี่ยว 2 ชั้น และบ้านเดี่ยว 1 ชั้น

ภาพที่ 11 บ้านสมัยใหม่ในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงสำรวจภาคสนาม

ภาพที่ 12 ผังจำแนกรูปแบบที่พักอาศัยในพื้นที่กรณีศึกษา (หมายเหตุ : เฉพาะพื้นที่สำรวจ)

ผลการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อสำรวจลักษณะทางกายภาพ และสำรวจวัสดุแต่ละองค์ประกอบของตัวบ้านทั้ง 3 ประเภท โดยได้กำหนดจำนวนการสำรวจประเภทละ 3 หลัง รวมจำนวนทั้งหมด 9 หลัง ในพื้นที่ตำบลหนองซอน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม โดยเกณฑ์การคัดเลือกบ้านที่นำมาศึกษาทั้งหมด 9 หลัง ได้จำแนกตามรูปแบบของที่พักอาศัยทั้ง 3 รูปแบบได้แก่ บ้านไม้ประยุกต์ บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน และบ้านปูน ซึ่งในแต่ละประเภทได้คัดเลือกบ้านกรณีศึกษาที่มีรูปแบบของตัวอาคารและมีลักษณะองค์ประกอบภายในอาคารที่คล้ายคลึงกันทั้ง 3 หลังในแต่ละประเภท ซึ่งแต่ละหลังตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ละแวกเดียวกันในชุมชน และมีอายุของตัวอาคารที่ใกล้เคียงกัน คือ บ้านไม้ประยุกต์มีอายุ

ประมาณ 80 - 100 ปี บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนมีอายุประมาณ 50 - 80 ปี และบ้านปูนมีอายุประมาณ 10 - 20 ปี แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสำรวจวัสดุขององค์ประกอบของบ้านไม้ (W) บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูน (WC) และบ้านปูน (C)

บ้านที่สำรวจ	หน้าต่า	ประตู	พื้น	ฝ้า	หลังคา	เสา	ผนัง
 <p>W-01</p>	หน้าต่าไม้ เนื้ออ่อน บานลูกฟัก 6 ช่อง + คอกระจก และบาน เกล็ด	ประตูบาน เดี่ยวไม้ เนื้ออ่อน ปิดทึบ	ไม้ฝาแป้น/ไม้ เนื้อแข็ง	-	สังกะสี	ไม้เนื้อแข็ง และเสา คอนกรีต เสริม เหล็กหล่อ สำเร็จรูป	ไม้ฝาแป้นตี เกล็ด แนวนอน
 <p>W-02</p>	หน้าต่าไม้ เนื้ออ่อนปิด ทึบ+ คอ กระจก	ประตูบาน เดี่ยวไม้ เนื้ออ่อน ปิดทึบ	ไม้ฝาแป้น/ไม้ เนื้อแข็ง	-	สังกะสี	ไม้เนื้อแข็ง	ไม้ฝาแป้นตี เกล็ด แนวนอน และไม้ไผ่ สานลายคุบ
 <p>W-03</p>	หน้าต่าไม้ เนื้ออ่อนปิด ทึบ และปิด ด้วยสังกะสี บางส่วน	ประตูบาน เดี่ยวไม้ เนื้ออ่อน ปิดทึบ	ไม้ฝาแป้น/ไม้ เนื้อแข็ง	-	สังกะสี	ไม้เนื้อแข็ง	ไม้ฝาแป้นตี เกล็ด แนวนอน
 <p>WC-01</p>	หน้าต่า กระจกไม้ เนื้ออ่อน บานลูกฟัก 6 ช่อง + คอกระจก	ประตูไม้ เนื้ออ่อน บานคูปิด ทึบ	ชั้น 1 : กระเบื้อง ชั้น 2 : ไม้เนื้อ แข็ง	แผ่นยิปซัม บอร์ด	กระเบื้องไฟ เบอร์ ซีเมนต์ลอน คู่	เสา คอนกรีต เสริม เหล็กหล่อ สำเร็จรูป	ชั้น1 : ก่ออิฐ ฉาบปูน ชั้น2 : ไม้ฝา แป้นตีเกล็ด แนวนอน
 <p>WC-02</p>	หน้าต่า กระจกบาน ลูกฟัก + คอกระจก	ประตูไม้ บานเดี่ยว ปิดทึบ	ชั้น 1 : คอนกรีต เสริมเหล็ก ชั้น 2 : ไม้เนื้อ แข็ง	-	สังกะสี	เสา คอนกรีต เสริม เหล็กหล่อ สำเร็จรูป	ชั้น1 : ก่ออิฐ ฉาบปูนสอง หน้า ชั้น2 : ไม้ฝา แป้นตีเกล็ด แนวนอน

บ้านที่ สำรวจ	หน้าต่าง	ประตู	พื้น	ฝ้า	หลังคา	เสา	ผนัง
WC-03 	ชั้น1 : หน้าต่าง บานลูกฟัก ปิดทึบ + คอกกระจก ชั้น2 : หน้าต่าง บานลูกฟัก ปิดทึบและ บานเกล็ด	ประตู กระจกสีชา บานเปิดคู่ อะลูมิเนียม	ชั้น 1 : กระเบื้อง ชั้น 2 : ไม้เนื้อ แข็ง	แผ่นฝ้ายิป ซัมบอร์ด ติดตั้งแบบ ทีบาร์	สังกะสี	เสา คอนกรีต เสริม เหล็กหล่อ สำเร็จรูป	ชั้น 1 : ก่ออิฐ ฉาบปูนสอง หน้า ชั้น 2 : ไม้ฝา แป้นตีเกล็ด แนวนอน
C-01 	หน้าต่าง กระจกบาน ลูกฟัก + คอกกระจก	ประตูไม้สัก บานเปิดคู่ แกะลาย	ชั้น 1 : หินแกรนิต+ กระเบื้อง ชั้น 2 : ไม้ปาร์ เก้	แผ่นฝ้ายิป ซัมบอร์ด	กระเบื้อง คอนกรีต แบบลอน	เสา คอนกรีต เสริมเหล็ก	ผนังอิฐ มอญฉาบ ปูนเรียบ
C-02 	หน้าต่าง กระจกบาน ลูกฟัก + คอกกระจก	ประตูไม้สัก บานเปิดคู่ แกะลาย	ชั้น 1 : หินแกรนิต+ กระเบื้อง ชั้น 2 : ไม้ปาร์ เก้	แผ่นฝ้ายิป ซัมบอร์ด	กระเบื้อง คอนกรีต แบบลอน	เสา คอนกรีต เสริมเหล็ก	ผนังอิฐ มอญฉาบ ปูนเรียบ
C-03 	หน้าต่าง บานเลื่อน กระจก	ประตูไม้ บานเปิดคู่	กระเบื้อง	แผ่นฝ้ายิป ซัมบอร์ด	กระเบื้อง คอนกรีต แบบเรียบ	เสา คอนกรีต เสริมเหล็ก	ผนังอิฐ มอญฉาบ ปูนเรียบ

ผลการสำรวจที่อยู่อาศัยในพื้นที่กรณีศึกษา

จากการลงสำรวจภาคสนามพบว่าบ้านเรือนส่วนใหญ่ที่พบในพื้นที่กรณีศึกษาคือบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนที่มีลักษณะเป็นบ้านแบบสองชั้นมีการปิดล้อมพื้นที่ใต้ถุนเพื่อเป็นพื้นที่ใช้งานหลัก ส่วนชั้นบนยังคงสภาพเป็นวัสดุไม้เหมือนเดิมพบว่ามีจำนวนร้อยละ 70.83 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ แบบบ้านที่พบรองลงมา คือ บ้านปูนหรือบ้านแบบสมัยใหม่ที่มีการใช้วัสดุสมัยใหม่ทั้งหมดในการก่อสร้าง มีทั้งบ้านเดี่ยวแบบ 2 ชั้น และบ้านเดี่ยวแบบชั้นเดียว พบว่ามีจำนวนร้อยละ 23.18 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ และรูปแบบบ้านที่พบน้อยที่สุดในพื้นที่กรณีศึกษา คือ บ้านไม้ ที่มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนและบ้านปูนอย่างสิ้นเชิง คือมีการยกใต้ถุนสูงและพบว่าบ้านไม้แต่ละหลังมีลักษณะการใช้งานใต้ถุนเรือนที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางหลังใช้พื้นที่ใต้ถุนในการเก็บเครื่องใช้ทำมาหากิน บางหลังใช้เก็บยานพาหนะ และบางหลังใช้ในการเลี้ยงสัตว์ แต่จะพบว่าทุกหลังใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือนในการเป็นพื้นที่พักผ่อนในช่วงเวลากลางวัน พบว่ามีจำนวนร้อยละ 4.86 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ และบ้านไม้วัสดุใหม่พบว่ามีจำนวน

ร้อยละ 1.13 ของจำนวนที่พักอาศัยในพื้นที่สำรวจ เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีราคาแพงและดูแลทำความสะอาดยาก การสร้างบ้านใหม่ทั้งหลังด้วยวัสดุไม้จึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนักในปัจจุบัน และจากการศึกษารูปแบบการก่อสร้างของบ้านไม้วัสดุใหม่ที่มีรูปแบบตัวอาคารที่มีรายละเอียดที่ซับซ้อนกว่าบ้านไม้ในอดีต ในทัศนะของผู้วิจัยจึงถือว่าบ้านไม้สมัยใหม่จัดอยู่ในประเภทของบ้านรูปแบบสมัยใหม่เช่นกัน

จากผังจำแนกรูปแบบของบ้าน ดังภาพที่ 12 จะพบว่าลักษณะรูปแบบของบ้านสมัยใหม่ในพื้นที่ที่สำรวจมีลักษณะการก่อสร้างหรือต่อเติมที่เกิดจากการเลียนแบบสภาพแวดล้อมรอบพื้นที่ สังเกตได้จากในพื้นที่ที่มีการสร้างบ้านปูน ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวก็จะพบบ้านในลักษณะเดียวกันเป็นกระจุกอยู่มาก ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 การอยู่รวมกันเป็นกระจุกของรูปแบบบ้านปูน

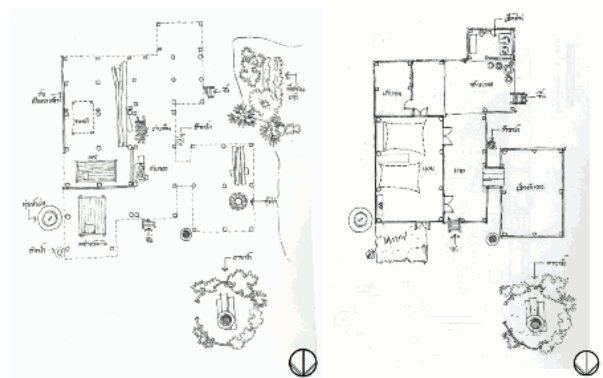
(หมายเหตุ : เฉพาะบริเวณที่มีการรวมกันเป็นกระจุก ส่วนที่เหลือเล็กน้อยมีรูปแบบการกระจายตัวกันอยู่)

ผลจากการสำรวจวัสดุและรูปแบบของอาคารทั้ง 3 ประเภท ทั้งหมด 9 หลังคาเรือน ดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่าอาคารในประเภทเดียวกันมีลักษณะทางกายภาพและวัสดุที่คล้ายคลึงกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะรูปแบบบ้านไม้จะพบว่าวัสดุของอาคารมีลักษณะและคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกันทุกองค์ประกอบ แต่จะพบว่าบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนและบ้านปูนมีวัสดุเลือกอาคารค่อนข้างที่จะใกล้เคียงกัน แต่วัสดุภายในหรือวัสดุตกแต่งอาคารที่ในปัจจุบันมีให้เลือกสรรหลากหลาย

ตามท้องตลาดทำให้พื้นที่ภายในบ้านปูนหรือพื้นที่ที่มีการก่อสร้างในสมัยใหม่มีการใช้วัสดุที่แตกต่างกันแล้วแต่ความชอบของเจ้าของบ้าน

จากลักษณะและรูปแบบการใช้งานของเรือนอีสานดั้งเดิมที่ได้สำรวจในงานเทศกาลไหมจังหวัดขอนแก่น ประจำปี 2565 ณ ศาลากลางจังหวัดขอนแก่น และจากข้อมูลที่ได้ศึกษาเพิ่มเติมในงานวิจัยของ สกลชัย บุญปัญญา ได้กล่าวไว้ว่า “ภายใต้วิถีชีวิตชาวเกษตรกรแบบยังชีพทำให้เรือนอีสานต่างไปจากภูมิภาคอื่น คือเป็นเรือนยกใต้ถุนสูงเพื่อให้ลมพัดผ่านและเกิดที่ว่างบริเวณใต้ถุน มีความร่มเย็นสามารถตอบสนองประโยชน์ใช้สอยที่สำคัญแก่ชาวอีสานหลายอย่าง เรือนอีสานส่วนใหญ่มีลักษณะเปิดโล่งเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ตัวเรือนจะมีฝาปิดกันเฉพาะส่วนที่เป็นเรือนนอนและฝาด้านนอกบางส่วน นอกนั้นจะเปิดโล่งเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี” ดังภาพที่ 14 จึงทำให้ทราบถึงเรือนอีสานประยุกต์หรือบ้านไม้ที่นำมาเป็นกรณีศึกษา มีลักษณะของพื้นที่การใช้งานที่คล้ายคลึงกับเรือนอีสานดั้งเดิมอยู่ 2 ส่วนคือพื้นที่ใต้ถุน และพื้นที่เปิดโล่งภายใน ซึ่งการใช้งานของพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีรูปแบบของการใช้งานที่ใกล้เคียงกันอยู่ คือพื้นที่ใต้ถุนยังคงเป็นพื้นที่ใช้นั่งเล่นพักผ่อนในช่วงเวลากลางวันและเก็บเครื่องมือทำมาหากิน และพื้นที่เปิดโล่งภายในยังคงเป็นพื้นที่นอนและพื้นที่เอนกประสงค์อื่น ๆ เช่นเดียวกับเรือนอีสานดั้งเดิมในอดีต จะแตกต่างกันเพียงแค่พื้นที่ครัวจากในอดีตที่มีตำแหน่งอยู่บนตัวเรือน แต่ในปัจจุบันเรือนอีสานประยุกต์หรือบ้านไม้พื้นที่ครัวกลับอยู่บริเวณใต้ถุนเรือนแทน และจากการศึกษาและสำรวจเรือนตัวอย่าง ในทัศนะของผู้วิจัยพบว่าเรือนอีสานประยุกต์ในปัจจุบันไม่มีพื้นที่ชานเหมือนเรือนอีสานดั้งเดิม เนื่องจากการไปมาหาสู่และการสัญจรของผู้คนในปัจจุบันค่อนข้างจะซับซ้อนและผู้คนโหยหาความเป็นส่วนตัวมากขึ้น พื้นที่รับแขกหรือพื้นที่สาธารณะจากที่เป็นพื้นที่บนชานจึงกลายมาเป็นพื้นที่ใต้ถุนเรือนแทน ทำให้พื้นที่ชานบนเรือนจึงไม่ค่อยมีความสำคัญมากนักในปัจจุบันและถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบของระเบียงบ้านของบ้านสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันแทน

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อการอยู่อาศัยทั้งทางด้านความสบายในตัวอาคารและความแตกต่างของสภาพแวดล้อมรอบตัวอาคาร เนื่องจากในสภาพแวดล้อมเดียวกันกลับมีรูปแบบของอาคารที่หลากหลายและซับซ้อนทำให้บ้านแต่ละรูปแบบมีการจัดสรรพื้นที่รอบตัวอาคารที่แตกต่างกันออกไป ในปัจจุบันบริเวณรอบพื้นที่ชุมชนที่มีการวางป่าเพื่อสร้างที่พักอาศัยทำให้บ้านเรือนในสมัยนี้ได้รับผลกระทบจากดวงอาทิตย์โดยตรง และแต่ละหลังมีการวางหันหน้าตัวอาคารไปคนละทิศทางโดยจะเน้นหันหน้าเข้าหาถนนเพื่อความสะดวกสบายในการใช้ยานพาหนะเป็นหลัก แตกต่างจากอดีตที่มีความเชื่อในการปลูกเรือนห้ามขวางตะวันเพราะจะทำให้ตัวเรือนมีอุณหภูมิสูงทั้งช่วงเช้าและช่วงบ่าย การปลูกสร้างบ้านเรือนในสมัยนี้จึงอาจก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่และความสบายเชิงอุณหภูมิอากาศของตัวอาคารที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของผู้ใช้อาคาร

ภาพที่ 14 ฝั่งใต้ถุนเรือน และ ฝั่งพื้นเรือนของเรือนเครื่องสับ ต.โนนยาง อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร

ที่มา : สกลชัย บุญปัญญา, 2548

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าพื้นที่ชุมชนชนบทในปัจจุบัน มีการพัฒนาทางด้านรูปแบบที่พักอาศัยเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในกระแสสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนชนบทมีประชากรผู้อยู่อาศัยเป็นผู้เฒ่าผู้แก่จำนวนมาก ทำให้สภาพการดำรงชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสภาพบ้านเรือนมีกลิ่นอายของความเป็นชนบทอีสานในอดีตอยู่มาก เนื่องจากแนวความคิดทางด้านรูปแบบของบ้านเรือนสมัยใหม่ที่ยังไม่เข้ามามีบทบาทมากนักในชุมชน อาชีพเกษตรกรรมของคนในท้องถิ่นที่ต้องอาศัยธรรมชาติแวดล้อมเป็นตัวกำหนดการทำมาหากินและรายได้ที่ไม่ใช่รายได้ประจำนั้น จึงทำให้สามารถพบเห็นบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนที่เน้นการต่อเติม ซ่อมบำรุงตามแบบวิถีชีวิตชาวบ้าน และขยายพื้นที่ใช้งานเป็นหลักแทนการก่อสร้างบ้านใหม่ทั้งหมดหลังเพื่อประหยัดงบประมาณ สิ่งก่อสร้างเหล่านี้จึงถือเป็นเครื่องตกย้ำที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของวิถีชีวิตอีสานในอดีตที่อาจถูกคนรุ่นหลังมองข้ามไป

บรรณานุกรม

- ชำนาญ บุญญาพุทธิพงศ์. (2022). การเปลี่ยนแปลงของบ้านอีสานท้องถิ่น. วารสาร Vernacular Architecture Now (ASA) ฉบับที่ 10.
- ฐิตยา ภัคทีสุวรรณ. (2550). อัตลักษณ์แห่งเรือนพื้นถิ่นอีสานสู่แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐวดี สัตนันท์. (2560). ใต้ถุนเรือน: การเปลี่ยนผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนิศร์ เสถียรนาม. (2559). พลวัตของรูปแบบบ้านเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม ประจำปี 2559.
- ธิดิ เสงรัมย์. (2535). การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยในชนบทอีสาน แถบลุ่มแม่น้ำชี. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพดล ตั้งสกุล. (2556). บ้านเคหะชนบทแบบบูรณาการภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 12 ประจำปี 2556.
- สกลชัย บุญปัญญา. (2548). จิตวิญญาณเรือนพื้นถิ่นอีสานในการออกแบบเรือนอีสานร่วมสมัยเพื่อการอยู่อาศัยยั่งยืน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมชาย นิลอาจิ. (2555). เือนพื้นถิ่น : วิถีชีวิต และความเชื่อในโบราณ. เอกสารวิชาการลำดับที่ 20 โครงการอนุรักษ์โบราณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Keyes, C. F. (1966). PEASANT AND NATION, A THAI - LAO VILLAGE IN A THAI STATE. (Doctor of Philosophy), Cornell University.